

Den grundige guide til trepart: Hvad, hvorfor og hvordan?

Forårets store politiske armlægning er nu skudt i gang. Men hvad er spillereglerne for en trepartsforhandling, og hvorfor har vi dem overhovedet? To gæsteforelæsere giver svaret i den første af to PoliLabs.

ARTIKEL

Jesper Due & Jørgen Steen Madsen

politiken.dk, 11. februar 2016

Torsdag satte regeringen, fagforeningerne og arbejdsgiverne sig for første gang ved forhandlingsbordet. En ny runde trepartsforhandlinger blev skudt i gang. Danmarks store udfordringer skal tackles. Trepartsforhandlingerne har allerede været omfattende omtalt i medierne. Mange artikler har dog været præget af begrænset kendskab til trepartsforhandlingernes historie og sammenhæng med den særlige danske aftalemodel for regulering af løn- og arbejdsvilkår. Formålet med denne artikel er derfor at bidrage med de faktuelle oplysninger, der gør det muligt mere nøgternt og nuanceret at vurdere den aktuelle situation.

Hvorfor har vi trepartsforhandlinger?

Trepartssamarbejdet har i Danmark været udbredt på det arbejdsmarkedspolitiske område. Når det gælder mere overordnede politiske spørgsmål, har samarbejdet været mere sporadisk. Årsagen skal ses i sammenhæng med den danske aftaleregulerings særlige karakteristika: Reguleringen af løn- og arbejdsvilkår på det danske arbejdsmarked er først og fremmest karakteriseret ved parternes selvregulering. Det betyder, at det er organisationerne selv, fagbevægelse og arbejdsgivere, der gennem kollektive overenskomster fastsætter vilkårene. På den måde adskiller de danske arbejdsmarkedsforhold sig fra andre, mere politisk regulerede modeller. Det betyder dog ikke, at relationerne mellem parter og politik spiller en mindre rolle i Danmark.

Hvordan fungerer trepartssamarbejdet så?

Samarbejdet kan antage forskellige former. Det kan f.eks. have både formel og uformel karakter, og forhandlingerne kan ske kontinuerligt eller ad hoc-præget. De kan involvere drøftelser eller egentlige forhandlinger, dreje sig om enkeltstående spørgsmål eller et kompleks af tværgående overenskomstmæssige og politiske problemer. Endelig kan det foregå nationalt eller på regionale/lokale niveauer og dreje sig om forberedelsen og gennemførelsen af nye overenskomster eller ny lovgivning, samt implementeringen og administrationen af gennemført lovgivning.

Hvem satte rammerne?

Rammerne for trepartsforhandlingerne er resultatet af forhandlingerne i det såkaldte Augustudvalget af 1908 - et udvalg med partsrepræsentanter og juristen Carl Ussing som formand. Her blev det fagretlige system og forligsinstitutionen udviklet. Man kan tale om den første banebrydende trepartsforhandling. Vægten var at skabe forudsætninger for parternes selvregulering under mere ordnede rammer. Det var dog ikke et skridt i retning af et trepartssystem, hvor lovgivning blev et kontinuerligt anvendt redskab i reguleringen på arbejdsmarkedet – tværtimod. Men der blev udviklet en praksis for inddragelse af parterne ved gennemførelse, implementering og administration af lovgivning, der havde relevans for arbejdsmarkedet, hvor man i samme ombæring derudover drøftede bredere politikområder som økonomisk politik med parterne, for eksempel indkomspolitik og velfærdspolitiske problemstillinger. Det er derfor, vi anvender betegnelsen den danske model og ikke alene den danske aftalemodel.

Hvad er spillereglerne?

I sammenhæng med gennemførelsen af den processuelle lovgivning udviklede man et såkaldt »konsensusprincip«. Det går ud på, at den lovgivningsmæssige understøtning af parternes aftalesystem kun gennemføres på basis af forudgående enighed mellem de to parter. For hvis der skal være tale om selvregulering, må det være en logisk konsekvens, at parterne samlet indgår i drøftelser med det politiske system. Hvis en af parterne laver aftale med regeringen uden den anden, vil det bringe partsreguleringen i krise. Det vil samtidig ofte give problemer for de politiske aktører, der som hovedregel kun vil være indstillede på at inddrage parterne, hvis det bidrager til løsning af væsentlige samfundsmæssige problemer. Og det forudsætter netop en konsensus mellem parterne. Når arbejdsmarkedets parter er interesserede i at deltage, er det, fordi de derved kan opnå udslagsgivende indflydelse. Til gengæld kræver det altså, at de går på kompromis, fordi de risikerer at blive afvist, hvis de blot ensidigt prøver at forfølge egne interesser. Man kan karakterisere det som et »dobbelt afhængighedsforhold«.

Konsensusprincippet har været uantastet, hvad angår den processuelle regulering. Når det gælder den begrænsede lovgivning om substantielle spørgsmål,

har det derimod været mere omdiskuteret. Derfor blev der i anden halvdel af 1930'erne indført både en funktionærlov og en ferielov. Men det er dog forblevet undtagelsen, der bekræfter reglen om parternes selvregulering.

Trepart som politisk kampplads:

Parternes holdning til inddragelse i de bredere politiske spørgsmål har også været præget af en vis uenighed. Det er typisk LO, der har været mest offensiv i at støtte større trepartsprojekter. Årsagen er bl.a. det traditionelt tætte forhold mellem fagbevægelsen og Socialdemokraterne. Dansk Arbejdsgiverforening har derimod indtaget en principiel skeptisk holdning.

Derfor har der i forsøg på trepartsforhandlinger gennem tiden ofte været tale om en indledende fase præget af et topartsforløb, hvor det typisk har været LO og regeringen, der har prøvet på at udvikle en fælles dagsorden. Der har enkelte gange været direkte forsøg på at gennemføre sådanne projekter politisk på trods af arbejdsgivernes modstand. Det gælder fx LO's projekt med økonomisk demokrati i 1970'erne. Noget, der kan ses som et direkte brud på konsensusprincippet og et opgør med den danske model.

Forsøgene har dog ikke haft nogen let gang på jorden. Der har ikke kunnet skabes flertal i Folketinget for den slags reformer. Det skyldes den kendsgerning, at der – med meget afgrænsede undtagelser – aldrig har været et rent socialistisk flertal i Folketinget. Hovedreglen har været, at midterpartier – med Det Radikale Venstre i spidsen – har haft de afgørende stemmer. Man kan sige, at det er de parlamentariske magtforhold, der har været udslagsgivende for, at konsensusprincippet efterhånden er blevet generelt gældende. Men det ændrer ikke ved, at der stadig har været eksempler på forskelle i parternes opfattelse af, hvordan skiftende trepartsforløb har skullet håndteres.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er begge professor emeritus, fil.dk., ved Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier (FAOS), Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Pensumliste:

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen. 2003. Fra magtkamp til konsensus. Arbejdsmarkedspensionerne og den danske model. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Due, Jesper og Madsen, Jørgen Steen. 2012. Når trepartssamarbejde skaber reformer. Historien om trepartssamarbejde i Danmark i lyset af 25-året for Fælleserklæringen af 1987. København: FAOS og Pension Danmark.

Mikkel Mailand (Jesper Due og Jørgen Steen Madsen). 2008. Regulering af arbejde og vel-færd: mod nye arbejdsdelinger mellem staten og arbejdsmarkedets parter. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Mailand, Mikkel. 2011. Trepårtssamarbejdet gennem tiderne – hvordan, hvornår og hvilke udfordringer. Notat. København: FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

For yderligere informationer - se FAOS' hjemmeside: »Trepårtforhandlinger – før og nu« <http://faos.ku.dk/temasider/trepart2012/>

FAOS

11.02.16